

УДК 347. 2/3

М. М. Топоркова

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН З ПОСТАЧАННЯ ПРИРОДНОГО ГАЗУ ПОБУТОВОМУ СПОЖИВАЧУ

У статті проаналізовані нормативно-правові акти, які регулюють відносини з постачання природного газу побутовому споживачу. Надано класифікацію джерел цивільно-правового регулювання постачання споживачам природного газу. Визначені особливості нормативного змісту договорів, порядок формування умов, які залежать від того, яка організація безпосередньо здійснює подачу природного газу до багатоквартирного або індивідуального будинку.

Ключові слова: договір, побутовий споживач, природний газ, житлово-комунальні послуги, енергетичні ресурси.

Постановка проблеми. В останні десятиріччя найбільш високими темпами у структурі світового енергобалансу споживання енергоносіїв зростає частка природного газу. Завдяки таким його властивостям, як: висока калорійність, зручність застосування та чистота згорання. Попит на природний газ з боку споживачів має тенденцію до зростання, особливо на високому рівні попит на природний газ залишається в комерційно-побутовому секторі. У процесі споживання природного газу сформувалися нові умови, в яких реально ставляться завдання щодо створення стійкої системи постачання природно газу споживачам. Одним із завдань при створенні стійкої системи постачання споживачам природного газу та вирішення виникаючих проблем у сфері газопостачання є формування і вдосконалення існуючої нормативно-правової бази, яка регулює взаємовідносини між споживачами, постачальниками та газодобувними організаціями.

Мета статті: проаналізувати та виділити особливості системи законодавства, щодо регулювання відносин з постачання побутового споживача природним газом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відносини з газопостачання споживача досліджувалися вченими в різні часи у рамках дослідження договору енергопостачання. Великий внесок у правові аспекти енергопостачання внесли Б. М. Сейнароєв, С. М. Корнеєв та О. М. Шафір. Але і зараз через зростання попиту на енергетичні ресурси проблеми їхнього постачання є досить актуальними та все більше привертають увагу дослідників.

Виклад основного матеріалу. З суті положення ст. 714 ЦК України [1], договори щодо постачання енергетичними та іншими ресурсами побутового споживача через приєднану мережу є публічними. Це передбачає особливості його укладання, що й закріплено у п. 3 ст. 714 ЦК України, а саме те, що законом можуть бути передбачені особливості укладання та виконання договору постачання енергетичних ресурсів. Також спеціальними законами «Про житлово-комунальні послуги» [2], «Про нафту і газ»[3], «Про ринок природного газу» [4] передбачено, що Кабінет Міністрів України та інші центральні органи державної влади у межах своєї компетенції можуть видавати (приймати) нормативні акти підзаконного характеру, обов'язкові для сторін при

укладанні та виконанні публічних договорів. Такий стан справ є зовсім виправданим, бо положення п. 2 ст. 714 ЦК України мають відсильну форму регулювання, що застосовується до договорів купівлі-продажу і постачання, які, у свою чергу, містять свої недоліки. Так, аналізуючи положення Постанови КМУ «Про забезпечення споживачів природним газом» [5] стає очевидним, що більша частина норм спрямована на захист інтересів постачальника або захищає галузеві інтереси, чи регулює відносини між двома юридичними особами, встановлюючи їх права та обов'язки. Справа в тому, що ні в Законі України «Про житлово-комунальні послуги», ні в Постанові КМУ «Про забезпечення споживачів природним газом», ні в Правилах надання населенню послуг з газопостачання [6] немає розмежування споживачів на побутових та комерційних. У жодному з вищезазначених нормативних актів немає розмежування, коли суб'єктом укладається договір постачання природного газу, а коли укладається договір транспортування, купівлі-продажу і які договори призначені спеціально для регулювання відносин між постачальником природного газу та споживачем (громадянином). Вищезазначені Правила не розмежовують поняття постачання для юридичних осіб комунально-побутової сфери та постачання для комунальних потреб споживача-громадянина, у результаті чого газопостачальна організація укладає договори одного типу і на одних умовах як з комерційними організаціями, так і з споживачем-громадянином. Це дає можливість постачальнику спрямувати свої дії на захист власних інтересів, тому він укладає договір того виду, який більш сприятливий для нього і не враховує особисті інтереси побутового споживача-громадянина, або прирівнює споживача, котрий отримує природний газ для задоволення власних побутових потреб до споживача, який його отримує для комерційних потреб.

З аналізу ст. 712 ЦК України очевидно, що договір поставки призначений для регулювання відносин, що виникають між двома і більше суб'єктами підприємницької діяльності, які мають на меті збут товару і отримання певної вигоди, а не забезпечення споживача-громадянина. Передусім це пов'язано з тим, що при постачанні природного газу, відповідно до договору постачання, постачальнику не треба виконувати додаткові умови щодо ремонту або підтримання в належному стані внутрішньобудинкових газових мереж та здійснювати контроль за технічним станом газового обладнання та приладів, цей обов'язок покладено на споживача, а при постачанні для побутового споживача – на постачальника, а такі дії потребують додаткових витрат, які не завжди компенсуються.

На практиці відносини між газопостачальною організацією і громадянином з газопостачання житлового приміщення зазвичай оформлюються не договором поставки, а типовими договорами, затвердженими органами державної влади, які нібито враховують інтереси і постачальника, і споживача. Хоча суди при розгляді спорів за участю постачальників і громадян застосовують положення норм ЦК України про договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу та договір надання послуг.

Отже, газопостачальне підприємство, укладаючи договори одного типу як для споживачів-громадян, так і для побутових комерційних споживачів, розглядають і тих, і інших споживачів як звичайних контрагентів, і відносини будуються суто підприємницькі, які мають за мету отримання прибутку. Відповідно підприємства постачальники природного газу будують відносини з постачання природного газу із споживачем-громадянином, як зі звичайним комерційним підприємством та застосовують оперативні заходи впливу.

Закон України «Про житлово-комунальні послуги» не відзначається великою коректністю в частині використання юридично вивірених термінів та договірних конструкцій, що застосовуються в договірному праві. Так у ст. 1 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» під виконавцем комунальних послуг розуміється суб'єкт господарювання, предметом діяльності якого є надання споживачу житлово-комунальних послуг відповідно до умов договору. При цьому п. 2 ст. 21 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» встановлює, що виконавці здійснюють контроль за технічним станом інженерного обладнання будинків, квартир, приміщень та своєчасно здійснюють підготовку житлового будинку і його технічного обладнання до експлуатації. Таким чином, відповідно до положень з одного боку законом передбачено, що постачальник (виконавець) має здійснювати тільки постачання природного газу до будинків, але з іншого боку, на нього також покладається обов'язок здійснювати контроль та підготовку житлового будинку і його технічного обладнання до експлуатації. Тому положення п. 2 ст. 21 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» у даному випадку суперечить положенням ст. 714 ЦК України, які вказують на те, що обслуговування та забезпечення безпечної експлуатації внутрішньобудинкових газових мереж обов'язок власника.

Закон також вказує, що стороною-споживачем комунальних послуг може бути громадянин, який використовує комунальні послуги для особистих, сімейних, домашніх та інших потреб, не пов'язаних з підприємницькою діяльністю. Згідно зі ст. 19 Закону України «Про житлово-комунальні послуги» стосунки між учасниками договірних відносин у сфері житлово-комунальних послуг здійснюються виключно на договірних умовах. Учасниками відносин у сфері житлово-комунальних послуг є: власник, споживач, виконавець та виробник. Причому виробник послуг може бути виконавцем. Особливими учасниками відносин у сфері житлово-комунальних послуг є балансоутримувач та управитель, які залежно від цивільно-правових угод можуть бути споживачем, виконавцем або виробником. З даного положення не зовсім зрозуміло, про які цивільно-правові угоди та цивільно-правові договори йдеться, якщо Законом чітко визначено, що послуги надаються на умовах укладання типових договорів. Незрозуміло також, хто буде вважатися виконавцем послуг, якщо громадянами відповідно до положення Закону України «Про житлово-комунальні послуги» буде укладено договір управління багатоквартирним будинком з керуючою організацією. У такому разі керуюча організація повинна укласти, як мінімум, два договори: договір поставки газу з газопостачальною організацією та договір управління і надання комунальних послуг з кожним громадянином у багатоквартирному будинку. При даній структурі договірно-господарських зв'язків під виконавцем, очевидно, мається на увазі керуюча організація. До того ж Закон України «Про житлово-комунальні послуги» прямо передбачає, що житлово-комунальні послуги у разі необхідності виконання, в окремих випадках (поставка природного газу, гарячої води, тепла), за певних умов, здійснюються через керуючі компанії.

Відповідно до п. 1 ст. 1 Закону України «Про житлово-комунальні послуги», житлово-комунальні послуги – це результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та перебування осіб у житлових та нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм стандартів, порядків та правил. З аналізу даного визначення очевидно, що йдеться не про договір, а про діяльність виконавця. Отже, можна припустити, що така діяльність може регулюватися як нормами ЦК України про договір

надання послуг, так і нормами договору підряду. Проте зі змісту Закону важко зробити однозначний висновок про види договорів, які укладаються між виконавцем і власником житлового приміщення чи між керуючою організацією і громадянином.

У системі законодавства України існує певна кількість суперечливих актів, так зокрема у Правилах надання населенню послуг з газопостачання незрозуміло, який вид договору укладається між газопостачальною організацією та громадянином. Так, відповідно до п. 2 цих правил, газопостачання – це послуга, яка передбачає реалізацію природного або скрапленого газу шляхом транспортування його до споживача. Тоді, виходячи зі змісту п. 2. Правил надання населенню послуг з газопостачання, при постачанні природного газу повинен використовуватися договір транспортування, який відповідно до п. 10 Порядку забезпечення споживачів природним газом, затвердженого Постановою КМУ, має укладатися у разі постачання природного газу населенню газотранспортними і газодобувними підприємствами України та суб'єктами господарювання, що мають ліцензію на розподіл природного і нафтового газу.

Однак п. 4 Правил надання населенню послуг з газопостачання вказує, що послуга газопостачання надається споживачеві на підставі договору, який укладається з ним у відповідності з типовим договором, затвердженим у встановленому порядку центральним органом виконавчої влади. Проте і в даному пункті не вказано вид договору, який має укласти газопостачальна організація з керуючою організацією у тому випадку, якщо послуга з газопостачання надається на підставі укладеного договору між споживачем-громадянином та керуючою організацією.

Разом з тим п. 10 Постанови КМУ «Про забезпечення споживачів природним газом» передбачає, що у разі поставки населенню природного газу, споживач-громадянин укладає з газотранспортними та газодобувними підприємствами і суб'єктами господарювання, які мають ліцензію на розподіл природного та нафтового газу, договори на транспортування.

П. 33 Правил надання населенню послуг з газопостачання зобов'язує газорозподільне підприємство, яке може виступати в ролі постачальника, забезпечувати належний технічний стан і безпеку енергетичних мереж та газових пристроїв, що не тільки потребує додаткових витрат, але й наявності технічного персоналу та спеціального дозволу (ліцензії).

Крім норм ЦК України про договір поставки, постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, Закону України «Про житлово-комунальні послуги», Постанови КМУ «Про забезпечення споживачів природним газом», Правил надання населенню послуг з газопостачання, відносини між газопостачальними організаціями та громадянами регулюються типовими договорами, що розробляються та приймаються уповноваженими органами державної влади.

Аналізуючи законодавство щодо регулювання відносин газопостачання, а саме Закони України «Про нафту і газ», «Про житлово-комунальні послуги», «Про ринок природного газу», а також п. 4 Правил надання населенню послуг з газопостачання, громадянин-абонент зобов'язаний укласти договір з газопостачальною організацією, причому Закон України «Про житлово-комунальні послуги» та Правила вказують, що цей договір типовий, який виходячи з аналізу предмета договору об'єднує елементи постачання газу та обслуговування внутрішньобудинкових газових систем. Згідно з договором, підприємство-постачальник природного газу бере на себе зобов'язання з подачі природного газу, а також з технічного обслуговування і ремонту внутрішньобудинкових газових систем, приладів та обладнання. Споживач-громадян

(абонент) у свою чергу зобов'язується приймати і оплачувати природний газ, послуги з його поставки, технічного обслуговування та ремонту газопроводів і газового обладнання. Тоді постає питання, типовий договір – це закон чи ні. Якщо він затверджений Мінюстом, тоді це підзаконний акт, який є обов'язковим, якщо ні, тоді умови договору мають узгоджуватися сторонами, що не відбувається при здійсненні постачання природного газу побутовому споживачу.

М. І. Брагінський та В. В. Вітрянський, говорячи про юридичне значення стандартних чи приблизних форм договорів для укладання конкретних договорів, вказують такі обов'язкові умови їх застосування: 1) вони повинні бути розроблені для договорів відповідного виду (спеціалізовані), 2) опубліковані в пресі. Якщо такі приблизні договори не опубліковані в пресі, то їх слід розглядати як звичай ділового обороту [7].

М. Ю. Челишев у своїх працях розглядає типові договори як типові умови і вказує, що застосування типових умов при укладанні договорів, як правило, ґрунтується на відповідній угоді сторін. Тут сторони договору при формуванні його умов можуть повністю покласти на зміст типових умов договору. Однак для реалізації типових умов не завжди потрібна угода сторін обороту [8]. Виходячи з цього очевидно, що обов'язковий характер носять лише ті договори та умови, які прямо визначені нормативним актом. А типові договори, розроблені постачальниками природного газу, не носять обов'язкового характеру і їх необхідно розглядати лише як типові умови, які необхідно погоджувати сторонами, оскільки умови закріплені в таких договорах не завжди вимагають досягнення угоди між сторонами.

А. О. Яхонтова, провівши класифікацію джерел правового регулювання у сфері газопостачання споживачів за принципом регулювання відповідних відносин, виділяє наступні три групи: 1) джерела загального цивільно-правового регулювання відносин у сфері газопостачання; 2) джерела цивільно-правового впливу на процес газопостачання, що регулюють окремі елементи відносин з газопостачання такі, як суб'єкти та об'єкт правового регулювання газопостачання; 3) джерела правового регулювання окремих видів діяльності учасників газопостачання, зокрема, що стосуються порядку та умов встановлення цін і тарифів на газ та супутні послуги, що регулюють питання обліку кількості та визначення якості надання споживачам газу [9].

Однак із запропонованої класифікації А. О. Яхонтової не зовсім зрозуміло, що автор вкладає в поняття загальні норми – загальні поняття про угоди, закріплені у ЦК України або норми ЦК України щодо встановлення поняття договору постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу (ст. 714 ЦК України), чи то норми ЦК України, які встановлюють якість товару, порядок сплати вартості товару (ст. 673, 675, 691 – 693 ЦК України) і в рівній мірі поширюються на громадян та юридичних осіб. У всіх нормативно-правових актах, які регулюють відносини газопостачання є норми присвячені регулюванню правовідносин, що виникають між суб'єктами у сфері газопостачання споживачів. Однак більша частина цих нормативних актів спрямована на регулювання правовідносин, які виникають у сфері газопостачання між юридичними особами.

Тому джерела цивільно-правового регулювання постачання споживачам природного газу слід класифікувати наступним чином:

1) Загальні норми ЦК України, які закріплюють поняття договорів купівлі-продажу, поставки, постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу тощо.

2) Спеціальні Закони, які конкретизують порядок регулювання відносин при наданні послуг у сфері газопостачання. Закон України «Про ринок природного газу», Закон України «Про нафту і газ», «Про житлово-комунальні послуги» тощо.

3) Підзаконні нормативні акти, прийняті та ті, що приймаються органами державної влади в межах їх компетенції: Постанова КМУ «Про забезпечення споживачів природним газом»; Правила надання населенню послуг газопостачання, які встановлюють умови щодо ціни, термінів поставки газу, порядку обліку газу, що постачається, відповідальності контрагентів, юридично-технічних норм, які забезпечують безпеку абонентів.

4) Локальні норми – переважно присвячені регулюванню взаємовідносин виконавців комунально-побутових послуг і громадян. Це, як правило, внутрішні розпорядження керівників газопостачальних підприємств, організацій, договори, укладені між постачальником природного газу та споживачем.

Розглядаючи один з локальних актів – цивільно-правовий договір як джерело правового регулювання відносин газопостачання побутовому споживачу, необхідно звернутися до принципів цивільного права, зокрема у випадку формування умов договору. ЦК України передбачає свободу волевиявлення та рівність сторін при укладанні договору, дотримання основних принципів договірної права. Але враховуючи високий рівень імперативності у сфері газопостачання при формуванні договірних умов, принципи договірної права, свобода волевиявлення і рівність сторін, не дотримуються.

Імперативні норми нормативно-правових актів у сфері газопостачання побутовому споживачу обмежують свободу контрагентів у формуванні умов їхніх договорів. Свобода договору взагалі і свобода укладання конкретного договору не може бути абсолютною. Хоча для захисту прав та інтересів сторін договору допустимо деякі умови договору встановлювати імперативно. Так, якщо не було б імперативного регулювання при формуванні договірних умов, то тоді підприємства-постачальники нав'язували б свої умови споживачу як більш слабкій стороні. Тому законодавець встановлює межі вільного волевиявлення учасників цивільного обороту, бажаних вступити один з одним у договірні відносини, з метою захисту слабкої сторони при формуванні договірних умов, встановлює межі дозволеного.

Типовим нормативно-правовим способом обмеження свободи як споживача, так і постачальника є типовий договір «Про надання населенню послуг з газопостачання», затверджений Постановою КМУ [10]. Його сутність полягає в тому, що відповідний орган державної влади розробляє типові умови договору з урахуванням специфіки предмета договору та захисту інтересів слабшої сторони, а сторони лише приєднуються до цих умов. Тому зміст такого договору зводиться до обмеження свободи як підприємців (постачальника, виконавця) у визначенні умов типових договорів та надання споживачу додаткових прав і гарантій, а також більш простих та доступних процесуальних способів захисту своїх прав.

О. В. Блінкова для аналізованого джерела загальною ознакою вважає волевиявлення або схвалення сторін. Схвалити можна тільки те правило, яке зрозуміло сформульоване самими сторонами або те, яке сформулювали інші підприємці, а контрагенти конкретного договору прямо посилаються на відоме їм правило в договорі. Вважаємо, що, коли сторони висловили волевиявлення шляхом зазначення в договорі сформованого між ними правила або «встановленого порядку», воно, так чи інакше, стає імовірною умовою договору [11]. Причому таке правило не повинно бути

передбачене диспозитивною нормою відповідного нормативно-правового акту. Якщо те чи інше питання врегульоване імперативною нормою, то така норма є обов'язковою для сторін договору, незалежно від того, знають сторони про неї чи ні.

Виходячи із зазначеного, стає очевидним, що в залежності від правовідносин між газопостачальною організацією (постачальником) і споживачем-громадянином похідним є те, які норми будуть регулювати відносини. Так, якщо договір газопостачання укладається між керуючою організацією і споживачем-громадянином, то на їх відносини поширюється дія договору з надання послуг, а це означає, що на учасників цих відносин діє положення Закону «Про житлово-комунальні послуги». Якщо відносини з постачання природного газу прямі, між постачальником і споживачем, то тут діють положення ЦК України в частині договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, а також положення Правил надання населенню послуг з газопостачання.

Тому можна говорити про особливе нормативно-правове та договірне регулювання та режими подачі газу громадянам, що залежно від порядку формування договірних умов, кількості сторін-учасників даних правовідносин, у договірні зобов'язання входять норми ЦК України, що регулюють договори постачання, купівлю-продаж і надання послуг, а також норми, перерахованих вище нормативних актів, які конкретизують вид договору, що використовуються при постачанні природного газу.

При формуванні договірних умов постачання природного газу велику роль відіграє, режим постачання, оскільки в залежності від споживання обсягу газу і залежить режим його постачання, який у разі поставки газу через посередника узгоджується останнім з постачальником (власником). Категорія «режим» використовується, зокрема, в адміністративно-правовій науці. Так М. В. Румянцев виділяє комплексні режими, серед яких називає: режим антимонопольної діяльності; управління економічною сферою тощо. Правовий режим, на його думку, є складним правовим явищем, що включає комплекс прийомів і засобів регулювання відносин [12].

Тому, на наш погляд, режим постачання природного газу для споживача, а особливо для побутового споживача, здійснює вплив не тільки на особливості подачі газу, але і на порядок формування договірних умов.

Висновки. Таким чином, видається можливим зробити наступні висновки:

1. Більшість нормативно-правових актів підзаконного характеру, що регулюють постачання природного газу мають вирішальний вплив на формування змісту договірних зобов'язань, що виникають між газопостачальними організаціями та громадянами. Але слід відзначити, що вони, переважно зорієнтовані на захист галузевих інтересів та інтересів газопостачальних організацій, для яких основна мета – отримання прибутку.

Всі спроби законодавця (на рівні Закону) оптимально збалансувати інтереси газопостачальних організацій з інтересами житлово-комунальних структур у частині належного забезпечення громадян-споживачів природним газом при дотриманні гарантованих Конституцією України невід'ємних прав (безпеки життя, охорони здоров'я, сприятливого навколишнього середовища) у процесі подачі газу до житлових приміщень ні до чого не привели. Виною цьому, ми вважаємо, є низька якість прийнятих в Україні законів та ставлення держави до газопостачання населення як до другорядного завдання. Тому питання про постачання споживачу-громадянину природного газу має бути поставлене державою до розряду пріоритетних через законодавче закріплення (на рівні спеціального закону) та уточнення Правил

постачання газу та інших актів, що регулюють постачання природного газу побутовому споживачеві.

2. Закон України «Про житлово-комунальні послуги», Правила «Про забезпечення споживачів природним газом», Правила надання населенню послуг з газопостачання юридично оформили можливість підключення споживача енергоресурсів до систем комунальної інфраструктури (через укладання публічного договору), який може укладатися до укладення договорів поставки газу і договорів управління багатоквартирними будинками. Сторонами договору про підключення можуть виступати: замовник, що здійснює експлуатацію мереж інженерно-технічного забезпечення або безпосередньо громадянин і виконавець – газопостачальна організація, що має свої власні магістральні газові мережі та здійснює підключення до своїх магістралей внутрішньобудинкові мережі споживача.

3. Закон України «Про нафту і газ», а також Закон України «Про ринок природного газу» не врегулювали відносини поставки природного газу побутовим споживачам, крім цього він практично не оформив вид договору, який повинен був врегулювати відносини між газодобувним підприємством і покупцем. Закон вказує на договір транспортування, але поняття цього договору не закріплене в жодному нормативному акті України. Закон України «Про житлово-комунальні послуги» і підзаконні акти не містять чіткого розмежування одержувачів газу, споживач-громадянин та газопостачання комерційних споживачів. Закони України «Про нафту і газ», «Про ринок природного газу» передбачають регулювання відносин газопостачання за допомогою укладання типового договору, але не передбачають закріплення норм про заборону газопостачальній організації укладати інші види договорів (поставку, купівлю-продаж), опосередковуючи постачання побутовому споживачу природного газу. Враховуючи специфіку природного газу як товару, на наш погляд, необхідно доповнити Закон України «Про ринок природного газу» спеціальними нормами, які регулювали б відносини постачання природного газу комерційним споживачам та нормами, які призначені для регулювання відносин у сфері газопостачання побутових споживачів.

4. Відносини між газопостачальною організацією і громадянином з приводу поставки, подачі природного газу до індивідуальних житлових будинків оформлюються договором поставки, а до багатоквартирного будинку типовим договором «Про надання послуг з газопостачання», але суди України при розгляді спорів за участю постачальників і громадян застосовують крім норм про договір поставки, і про договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу положення про договір купівлі-продажу, що передбачено ст. 712, 714 ЦК України, які, з огляду на специфіку об'єкта поставки, не завжди можуть застосовуватися.

5. Вибір виду договору і особливості його нормативного змісту, порядку формування умов мають залежати від того, яка організація безпосередньо здійснює подачу природного газу до багатоквартирного або індивідуального будинку.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
2. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 26.06.2004 р. № 1875-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 47. – Ст. 514.
3. Про нафту і газ: Закон України від 12.08.2001 р. № 2665-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 50. – Ст. 262.
4. Про ринок природного газу : Закон України від 9 квіт. 2015 р. №329-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 27. – Ст. 234.

5. Про забезпечення споживачів природним газом: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2001 р. № 1729 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 52. – Ст. 57.
  6. Про затвердження Правил надання населенню послуг з газопостачання: Постанова Кабінету Міністрів України від 9.12.1999 р. № 2246. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 50. – Ст. 55.
  7. Брагинский М. И. Договорное право / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – Москва : Статут, 1997. – 848 с.
  8. Илюшина М. Н. Коммерческие сделки: теория и практика : уч.-метод. пос. / М. Н. Илюшина, М. Ю. Чельшев, Р. И. Ситдикова. – Москва : РПА МЮ РФ, 2005. – 266 с.
  9. Яхонтова А. А. Правовое регулирование газоснабжения в Российской Федерации (гражданско-правовой аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право, предпринимательское право, семейное право, международное частное право» / Анастасия Александровна Яхонтова; Юридический институт Московской академии экономики и права. – Москва, 2005. – 26 с.
  10. Про затвердження Типового договору про надання населенню послуг з газопостачання та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 9 грудня 1999 р. № 2246 : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 липня 2006 р. № 938 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 27. – Ст. 1965.
  11. Блинкова Е. В. Договор водоснабжения в российском праве / Е. В. Блинкова – Москва : Горизонт, 2001. – 115 с.
  12. Румянцев Н. В. Теория административно-правовых режимов в области государственной безопасности. «Черные дыры» в Российском Законодательстве / Н. В. Румянцев // Юридический журнал.– 2006 – № 3. – С. 235–247.
- Стаття надійшла до редакції 19.05.2015 р.

М. М. Toporkova

FEATURES OF LEGISLATION SYSTEM ON REGULATION OF RELATIONS WITH NATURAL GAS SUPPLY TO HOUSEHOLD CONSUMERS

In recent decades, most rapidly in the structure of world energy consumption of energy proportion of natural gas is increasing. Due to such properties as: high caloric content, ease of use and cleanliness of combustion. Demand for natural gas from consumers is growing, especially in the high level of demand for natural gas in a commercial-residential sector. In the process of natural gas consumption new conditions, which really put the task of creating a sustainable system of natural gas supply to consumers are formed. One of the challenges in creating a stable system of natural gas supply to consumers and address emerging issues in the field of gas supply is the formation and improve the existing regulatory framework governing the relationship between consumers, suppliers and gas producing organizations.

Considering the fact that consumer natural gas market in Ukraine is quite developed and continues to develop, and natural gas will continue to be a strategic raw material that significantly affects the economy, the work points to the necessity of strengthen the role of civil regulation of its mechanism.

The article states that the current legal acts for regulation of relationships to supply natural gas to consumers are not able to regulate relations concerning the supply of specific goods such as natural gas to household consumers.

The paper analyzes the current legal acts which regulate relations in the supply of natural gas and their classification established by legal force. Also it is determined that the introduction of ownership's freedom including energy contributed to the formation of the contract as a full source of civil law.

Based on research amendments to the Civil Code of Ukraine in terms of securing the structure of the contract for the supply patterns of energy and other resources through the attached network are introduced in this article.

The article states mode of natural gas supply for consumers, especially for household consumers, has an impact not only on the characteristics of gas supply, but also on the procedure of forming the contract conditions.

Key words: *contract, household consumers, natural gas, housing services, energy resources.*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 341.2(045)

О. М. Атоян

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається зміст та особливості європейських стандартів екологічної освіти, а також оптимальні шляхи їх імплементації до національної правової системи України.

Наголошується, що стандартизація екологічної освіти є однією з основних ланок серед необхідних заходів, завдяки яким можна досягнути цілей Болонського процесу. Без стандартизації змісту освіти та змісту навчання, без стандартизації освітніх технологій та технологій визначення якості навчання та фахової підготовки ідея євроінтеграції освіти може залишитися тільки нездійсненим гаслом. Передбачається, що досягнення мети Болонського процесу можливе в Україні у межах вирішення таких основних завдань, як запровадження зрозумілої для Європи системи дипломів, ступенів, академічних кваліфікацій, введення двоступеневої системи вищої освіти, формування європейської системи стандартів якості навчання та фахової підготовки із застосуванням порівняльних критеріїв, механізмів та методів оцінювання та усунення перепон на шляху мобільності студентів, викладачів, дослідників та управлінців у галузі освіти.

Визначено, що найважливішою методологічною проблемою впровадження європейських стандартів екологічної освіти на тлі об'єднання різноманітних національних систем освіти і науки в європейський простір постають розходження в сприйнятті педагогічною спільнотою безпосередньо категорійно-понятійного апарату міжнародних освітніх стандартів. Згідно з однієї позиції вони тлумачаться як загальний орієнтир для самооцінки можливості увійти до будь-якої соціально-освітньої ніші. Протилежний погляд підносить їх як наслідок пануючої в суспільстві технократичної парадигми, тому вони асоціюються з канонами та догмами авторитарної педагогіки. На думку виконавців теми, міжнародний освітній стандарт є своєрідним показником у галузі функціонування та розвитку освітньої системи загалом та являє собою сукупність соціальних норм-вимог до рівня освіченості, підготовленості випускника, власне до освітньої системи.

Ключові слова: *освіта, європейські освітні стандарти, право ЄС, імплементація, європейська міждержавна інтеграція.*